

Minden sietség nélkül játsszuk."

Nos, ez a szivárványos fény delejes erővel vonja be mindvégig Ránki Dezső Chopin-játékát, s ha a szivárvány fényei olykor kopottak is a gyengébb lemeztechnikai kivitelzés jóvoltából, azért egy pillanatig sem vitás, hogy a zongoraművész nagyon komolyan vette feladatát, s igyekezett minél hívebben megszólaltatni e tragikus tündérvilág minden árnyalatát.

Az f-moll zongoraverseny és a Krakowiak szintén fénylő, lebennő tökéletességgel szólal meg Falvai Sándor keze nyomán. Igaz, Chopin versenyműveinek

zenekari kísérete nem valami igényes, de azért az itt hallhatónál mindenestre igényesebb (a Budapest Filharmóniai Zenekart Kórodi András vezényli). Annál örvedetesebb, hogy a zongora nemcsak uralkodik, ahogy e művek tolmácsolásában megszoktuk, hanem a maga eszközeivel közvetíti egy mélyen humánus szellemiség örökké időszerű — (épp akkor időszerű, ha nem értelmezik korszerűen, mint egy időben az „objektív iskola” tagjai tették oly lehangoló eredménnyel) — és emberi üzenetét.

(R. L.)

A HAJDANI BELVÁROS

Thurzó Gábor kitűnő és megrendítő új könyvét* olvasva egy réges-régi emlék villan fel bennem. Vége volt a második világháborúnak. Budapest épp hogy ocsúdott félelmes kábulatából. Megkezdődött a romok takarítása s a veszteségek számba vétele. Egy tavaszi nap én is elmentem apámmal a Belvárosba. Ezek a régi házak, kis utcácskák nem szenvedtek annyit. Az élet is hamarabb tért vissza a régi kerékvágásba. Az üzletek egyelőre a kirakatokon keresztül működtek, s a legkülönbözőbb dolgokat lehetett kapni, mintha újraéledt volna a hajdanvolt cserekereskedelem. A Duna-partot elhagyva zegzugos közökön át jutottunk a Váci utcába. Már messziről lehetett érezni a frissen sült kenyér csodálatos illatát. „Várjatok” — mondta Thurzó, és leszaladt a boltba. Hamarosan visszatért, hatalmas kenyeret cipelt a hóna alatt. „Anyám küldi. Vigyék haza. Jó lesz néhány napra.” Mentünk át a pontonhídon, aztán a mind sötétebbé váló budai utcákon. Apám cipelte a kenyeret, időnként letört belőle egy darabot, és odanyújtotta. Sem azelőtt, sem azóta nem ettem olyan jóízű kenyeret.

Aki belvárosi volt, ismerte a Rutterschmidt kenyeret. És ismerte az özvegyet is, négy fiú anyját, aki ünnepnapokon széleskarimájú kalapban indult misére, a piaristákhoz. Karácsonykor és húsvétkor a fűrge inasok illatozó kosarat vittek az atyáknak, péksütemények, remeklések dombbá magasodó csodáit. Hétköznapokon pedig kérlelhetetlen rendet tartott a keménykezű asszony. Nem

félt soha senkitől. Csak a magánytól. Férje halála után magára húzta a család biztonságot kapuját. Egyetlen kalandja volt, egy udvarlója, de később erről is kiderült, hogy szélhámos. Ezt a már-már anekdotába illő figurát idézte Thurzó Gábor *A brazilai kőrő* című kisregényében, s idézi most is, az *Egyedül maradtunk* epizódjában. Az új epizód azonban alig emlékeztet a régre. Ebben mindent bevon az emlékezés szelíd nosztalgiaja s valami szavakkal szinte megfogalmazhatatlan szomorúság. A régi Belvárost búcsúztatja, anyja emlékét idézi. Ahogy eltűnik mellőle egy megszokott, ráncos, öreg arc, úgy válik ő is egyre magányosabbá, kifosztottabbá. Immár egyedül lakik a Váci utcai lakásban. Reggel, ha kinyitja a spalettákat, nem a régi kis üzletek néznek vissza rá, hanem egészen újak, új emberekkel, akik a „művész úr”-at ismerik benne s nem emlékeznek már a rövidnadrágos kisleányra, aki a nagy ünnepeken anyjával és testvéreivel kikocsizott Budára, és számlálatlanul ette a habos süteményt.

A téma, a lassan múltba enyésző városrészek meghiúsult visszaélődése leginkább Krúdyra emlékezteti az olvasót. Thurzó Gábor legfontosabb előzménye azonban mégsem ő, hanem Kosztolányi és Márai Sándor. A *Bölcsőtől a koporsóig* világát támasztja föl ő is, s ugyanolyan vágyakozó szeretettel tud szólni a hajdani családról, mint Kosztolányi a sajátjáról. Még az apa alakja is hasonló kettejüknél: Kosztolányi is félve és szeretetere vágyakozva idézte a titokzatos apát, és mindig attól rettegett, hogy egyszer valami szerencsétlen-

*Thurzó Gábor: *Belváros és vidéke* (Magvető, 1977)

ség éri. Thurzó édesapja is alig lép eléük személyes valóságában, annál többet hallunk róla elharapott félszavakból, melyek gáláns kalandokról, lopott csókokról, nagy multságokról szólnak. Mégis az apa alakja lopja be a romantikát ezekben a leheletnyi, finom kis elbeszélésekbe. Apa körül mindig van valami izgalmas, egyéniségéből delejes vonzás árad, finom dohányszag úszik a nyomában, s elfojtott női sóhajok bús emlékét viszi magával.

De apa egy szép napon kilép az életből, és ott marad nélküle, fenyegető adósságokkal a család. Ettől kezdve anya körül forog minden. Az ő kéréseivel szembeállított keménysége, üzleti tehetsége állítja talpra a pékséget, az ő szemérmesen rejtgetett szeretete és szigora tartja össze a családot. Talán most fogadja be őket igazán a Belváros. Nem a Belváros „előkelő” része, a Vörösmarty tér felőli, a Kristóf tér vagy a Kígyó utca környéke. A Váci utcának ez a vége a Belváros szélső határa is. Kis fűszerkereskedések, szatócsboltok szerénykednek itt, úri szabók cégtábláit hintáztatja a Dunáról beszökő szél. (Ezelekről a kisemberekről egyébként kevesen rajzoltak oly megejtően hiteles és érzékletes képet, mint Thurzó Gábor, elég ha csak a férfiszabó halálára írt *Elégiára* emlékeztetünk.) A Váci utca végével szemben ott a Csarnok öreg épülete, mellette a kikötő, ahol a *Segítő Fortúnátusz* titokzatos hajószai szálltak a partra annak idején. Ezen a környéken érzi igazán otthon magát az író. Ez az ő világa, s ezt a világot nála jobban nem ismeri senki. A Csarnokban káposztát válogatva, a legolcsóbb zöldséget keresve félfüllel mindig az emberi sorsokat kitergető beszédet figyeli, fél szemmel mindig az alakokat pásztázza. És egész írói világában, alakbrázolásában az a legszívszorítóbb, ahogy évről évre közelebb kerül hozzájuk, ahogy egyre tisztábban érti beszédüket, rezonál gondjaikra és bajaikra, siratja elmúlásukat.

A „Kortársaink” sorozatban megjelent kismonográfia szerzője úgy sejtí, hogy A szent után Thurzó az erőgyűjtés korszakát éli, a következő „jelentős” mű azonban már — elbeszéléseinek bizonyossága szerint — szinte készen áll képzetében. Nos, ezt a könyvet írta meg most, és bizvást mondhatjuk: életének egyik legszebb könyvét, melyben korábban is sokszor meg-megnyilatkozó nosztalgiaja és részvétele végre gáttalanul tör a felszínre és megtalálja a maga

legszabályosabb, legigazibb medrét, egy mar-már lirává oldott prózai formában, mely jórészt csak kitűnő, feszes párbeszédeivel emlékeztet a hagyományos epikára, sokkal közelebb áll hozzá a ballada és az elégia világa. Most vált nyilvánvalóvá, hogy a sokszor részvétlennek és túlságosan is objektívnek nevezett író milyen személyes erővel, elkötelezettséggel tud szólni arról, amit igazán a magáénak vall. Az egyszerű emberekről. Az élet, hajótöröttjeiről. A kis ügyeskedőkről. Nem leleplezi őket, hanem egyszerűen, póztalanul bemutatja valamennyit, és olykor úgy érezzük: arcán végiggördül egy könnycsepp, a részvét könnye. Nem törli le. S e könnycsepp fénytörésében szivárványos változatossággal kelnek életre alakjai, s örömmel hisszük el, hogy valahol ma is van és létezik egy virtuális Belváros, mely olyan, mint a boldogok szigete. Frissen sült kenyér illata száll a levegőben, öreg perzsaszőnyegeket püfölnek szorgalmas kezek a porolókön s édesbűs Chopin-dallamokat játszik valaki a gangra néző nyitott ablak mögött. A falakon régi képek és metszetek függnek, a tapéta még a szecesszió emlékét idézi, a keményfából való vitrinekben pedig karcos porcelán-táncosnő készül a következő piruettre. Olyan ez a régi Belváros, mint Alain-Fournier ismeretlen birtoka, melyet csak az találhat meg, aki szívében érintetlenül őrzi a titkok igazétét.

Thurzó Gábor *Granasztói Pál Vallomás és búcsú* című könyvének egy részletét választotta mottójául. Neki magának is vallomása ez a kötet. Leginkább mégis Kosztolányi *A bús férfi panaszainak* egyik részlete illenék hozzá összefoglalásul:

Almos szemem keresi, fõnn a rég-volt
csodákat, és oly búsan mondja szívem,
hogy nékem már a csillag is sötét folt.

Vak vágyam mégis fölfelé feszítem,
a kis diákdalet újra sírva zengem,
s kihunyt arcom fölmutatom szeifden.

O, csillagok, ismertek-e még engem?

És a látszólag oly messze, elérhetetlen távolságban világító csillagok ráfelelik: igen, ismerünk téged, Thurzó Gábor. Ismerünk téged, és figyeljük, amint pórázon vezetve hű társadat, kutyádat, lépdelsz az öreg Belváros aszfaltján, szívedben pedig vibráló fényességgel őröd a melengető múltat, melyet most mindnyájunknak felmutattál.

SÍKI GÉZA